

POSTANOWIENIE

Dnia 14 października 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (przewodniczący)

SSN Romualda Spyt

SSA Anna Szczepaniak-Cicha (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Przedsiębiorstwa Produkcyjno - Usługowo - Handlowego A.
Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
przeciwko Zakład Ubezpieczeń Społecznych
z udziałem zainteresowanych: [...] o ubezpieczenie społeczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 14 października 2014 r.,
zażalenia wnioskodawcy na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 19 grudnia 2013 r.,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 19 grudnia 2013 roku Sąd Apelacyjny odrzucił skargę kasacyjną Przedsiębiorstwa „A.” Spółki z o.o. od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 10 października 2012 roku, przy jednoczesnym ustaleniu wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach zainteresowanych: W. D. na kwotę 5.248,96 zł, J. J. na kwotę 8.120,10 zł, M. J. na kwotę 5.013,32 zł, A. S. na kwotę 6.876,94 zł, M. Z. na kwotę 9.809,68 zł.

Przedmiotem sporu była kwestia, czy stosować w stosunku do każdego z pracowników spółki wykonujących pracę za granicą regulację zawartą w punkcie 15 czy też w punkcie 16 § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 roku w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy

wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U. Nr 161, poz. 1106 ze zm.). Z mocy § 2 ust. 1 pkt 15 tego rozporządzenia, podstawy wymiaru składek nie stanowią diety i inne należności z tytułu podróży służbowej pracownika, do wysokości określonej w przepisach w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej, z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju oraz poza granicami kraju, z zastrzeżeniem pkt 17. Zgodnie zaś z § 2 ust. 1 pkt 16 rozporządzenia, podstawy wymiaru składek nie stanowi część wynagrodzenia pracowników zatrudnionych za granicą u polskich pracodawców, z wyłączeniem osób wymienionych w art. 18 ust. 12 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, w wysokości równowartości diety przysługującej z tytułu podróży służbowych poza granicami kraju, za każdy dzień pobytu, określonej w przepisach w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju, z tym zastrzeżeniem, że tak ustalony miesięczny przychód tych osób, stanowiący podstawę wymiaru składek nie może być niższy od kwoty przeciętnego wynagrodzenia, o którym mowa w art. 19 ust. 1 ustawy. Wobec wszystkich pracowników zatrudnionych przez płatnika składek organ rentowy zastosował zasady obliczania podstaw wymiaru składek wynikające z § 2 ust. 1 pkt 16 rozporządzenia, a nie z pkt 15, ponieważ przyjął, że pracownicy w okresach wymienionych w spornych decyzjach nie przebywali w podróży służbowej, ale wykonywali stałą pracę za granicą.

Sąd Apelacyjny uznał, że skarga kasacyjna jest niedopuszczalna na gruncie art. 398² § 1 k.p.c., gdyż dotyczy sprawy o prawa majątkowe, w której wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Sporna była wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne pięciu pracowników, zainteresowanych w sprawie, co do których ZUS wydał odrębne decyzje korygujące indywidualnie podstawę wymiaru składek każdego z nich. Odwołania od decyzji wniósł płatnik, sprawy połączone zostały do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia na podstawie art. 219 k.p.c. Skorzystanie z możliwości, jaką daje ten przepis nie wpływa jednak na wartość przedmiotu zaskarżenia. Z chwilą połączenia dalej pozostają oddzielne sprawy, scalone tylko

do łącznego rozpoznania i rozstrzygnięcia, a w takiej sytuacji wartość przedmiotu zaskarżenia należy liczyć odrębnie względem każdego ubezpieczonego pracownika.

Sąd Apelacyjny podkreślił przy tym, że przy współuczestnictwie formalnym, gdy dochodzone roszczenia oparte są na jednakowej podstawie faktycznej i prawnej, wartość przedmiotu zaskarżenia oblicza się oddzielnie dla każdego ze współuczestników. O wartości przedmiotu sporu i zaskarżenia w rozpatrywanej sprawie nie decyduje podstawa wymiaru składek lecz sama wartość spornych składek. Płatnik w odwołaniach nie określił wartości przedmiotu sporu, uczynił to dopiero w skardze kasacyjnej wskazując wartość na kwotę 121.902 zł. Sąd drugiej instancji przed nadaniem biegu skardze kasacyjnej winien dokonać sprawdzenia jej wartości w trybie art. 25 § 1 k.p.c. Wobec wątpliwości co do prawidłowości podanej przez płatnika wartości przedmiotu zaskarżenia Sąd Apelacyjny zwrócił się do organu rentowego o wskazanie różnicy pomiędzy wysokością składek należnych, a faktycznie zapłaconych na ubezpieczenie każdego z zainteresowanych. Organ rentowy wykonał to zobowiązanie pismem z dnia 26 listopada 2013 roku, zweryfikowanym pismem z dnia 29 listopada 2013 roku. Sprawdzenie w ten sposób wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawie z odwołania Przedsiębiorstwa „A.” Spółki z o.o. z udziałem pięciu zainteresowanych doprowadziło do ustalenia, że różnica pomiędzy wysokością należnych składek na ubezpieczenie społeczne a wysokością faktycznie zapłaconych składek, obliczonych od przychodów każdego z pracowników, jest niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Skoro zatem różnica w wysokości składek jest niższa od wymaganej przez art. 398² § 1 k.p.c., to skarga kasacyjna jest niedopuszczalna.

W zażaleniu na to postanowienie płatnik składek sformułował zarzuty:

1/ naruszenia przepisów postępowania mającego wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. poprzez dowolne przyjęcie, za pozwanym, że wartość przedmiotu zaskarżenia w sprawie zainteresowanych stanowią podane w postanowieniu kwoty wobec braku podstaw do takich ustaleń w sytuacji, gdy pozwany po pierwsze: przedstawił rozbieżne wyliczenia w pismach z dnia 26 i 29 listopada 2013 r., po drugie: w żadnym z pism nie wykazał, jaki zastosował sposób wyliczenia wymienionych w nich kwot, po trzecie: w piśmie z

dnia 29 listopada 2013 r. nie wyjaśnił zasadności i prawidłowości weryfikacji kwot pierwszorazowych, a Sąd Apelacyjny nie podał zgodnie z regułami zawartymi w art. 328 § 2 k.p.c. przyczyn, dla których w tych okolicznościach odmówił wiarygodności twierdzeniom powoda dotyczącym wskazanych kwot;

2/ naruszenia przepisów postępowania mającego wpływ na jego treść, tj. art. 21 i 25 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398² § 2 k.p.c. poprzez ich niezastosowanie i błędne przyjęcie za pozwanym, bez sprawdzenia prawidłowości zastosowanego sposobu obliczenia, iż wartość przedmiotu zaskarżenia w złożonej skardze kasacyjnej wynosi w stosunku do zainteresowanych kwoty wskazane w sentencji postanowienia;

3/ naruszenia art. 72 § 1 pkt 2 k.p.c. poprzez niezasadne przyjęcie, iż zainteresowani występują w sprawie na zasadzie współuczestnictwa formalnego.

W świetle tych zarzutów płatnik składek, wskazując jako podstawy art. 394 § 3 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia, przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania i nadania biegu skardze kasacyjnej.

Uzasadniając zarzuty skarżący wywiódł, że metoda obliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia zastosowana przez ZUS, już wcześniej i prawdopodobnie powielona obecnie, polega na tym, że organ rentowy ustalił na podstawie poleceń wyjazdów służbowych ilość dni pobytu każdego zainteresowanego za granicą w danym miesiącu i na podstawie tej ilości dni określił wysokość przeciętnego wynagrodzenia (w przypadku pobytu przez cały miesiąc - pełna kwota, w przypadku krótszych pobytów - wynagrodzenie proporcjonalnie zmniejszone), a następnie kwotę tak obliczonego przeciętnego wynagrodzenia ZUS odjął od kwoty zadeklarowanej przez płatnika w danym miesiącu. Powstała różnica stała się kwotą przypisu, od której obliczono składki. Uzasadnienie zaskarżonego postanowienia nie wskazuje dlaczego Sąd Apelacyjny zaakceptował ten sposób obliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia toteż, zdaniem skarżącego, nie spełnia ustawowych wymogów. Argumentując dalej płatnik składek podniósł, że nie ma podstaw do konstruowania w sprawie niniejszej jakiegokolwiek współuczestnictwa po stronie zainteresowanych i jednostkowego wyliczania wartości przedmiotu zaskarżenia odrębnie dla każdego zainteresowanego. Powołał się przy tym na

pogląd wyrażony w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2009 roku w sprawie sygn. II UZ 12/09, a sprowadzający się do uznania, że objęcie jednym wyrokiem wielu decyzji ustalających podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne pracowników oznacza, że roszczenia wynikające z decyzji organu rentowego podlegają zsumowaniu przy ustalaniu wartości przedmiotu zaskarżenia w skardze kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie jest zasadne.

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym i swoistym prawnym środkiem zaskarżenia o ograniczonym podmiotowo, przedmiotowo i czasowo zakresie. Stosownie do treści art. 398² § 1 k.p.c., skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Natomiast według art. 398²¹ k.p.c. w postępowaniu kasacyjnym odpowiednie zastosowanie znajduje przepis art. 368 § 2 k.p.c., który z kolei przewiduje, że przepisy art. 19-24 i 25 § 1 k.p.c. stosuje się odpowiednio. Oznacza to, że zarówno sąd drugiej instancji jak i Sąd Najwyższy mają obowiązek dokonania kontroli dopuszczalności skargi kasacyjnej w celu wyeliminowania przypadków nieprawidłowego oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia, w zamiarze zapewnienia sobie dostępu do postępowania kasacyjnego. Powinność zbadania wartości przedmiotu zaskarżenia obejmuje skontrolowanie danych składających się na tę wartość i sposobu obliczania, lecz bez wymogu samodzielnego jej ustalania. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych o prawa majątkowe zwrócenie się do organu rentowego o odniesienie się do wskazanej w skardze kasacyjnej wartości stanowi uprawniony sposób weryfikacji wartości przedmiotu zaskarżenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 sierpnia 2011 r., II UZ 27/11, LEX nr 1106736). Nadto podkreślić trzeba, że przewidziany w art. 25 § 1 k.p.c. tryb ustalania wartości przedmiotu zaskarżenia nie zakłada sztywnych ram postępowania weryfikacyjnego, a sprawdzenie wartości przedmiotu zaskarżenia

polega często na procesie myślowym niepozostawiającym materialnych śladów w aktach sprawy, który wyraża się dopiero poprzez odrzucenie środka zaskarżenia.

Odnosząc powyższe uwagi do pierwszego zarzutu zażalenia wskazać należy, że myli się skarżący twierdząc, jakoby Sąd Apelacyjny bezkrytycznie zaaprobował kwoty wyliczone przez ZUS pismem z dnia 29 listopada 2013 roku i przyjął je jako wartość przedmiotu zaskarżenia, choć organ rentowy nie podał metody wyliczenia oraz przyczyn weryfikacji swych wcześniejszych wyliczeń, wynikających z pisma z dnia 26 listopada 2013 roku. Organ rentowy do każdego z owych pism załączył zestawienia tabelaryczne obrazujące zastosowaną metodę wyliczeń. Z zestawień tych wynika, że podstawa wymiaru składek jest w stosunku do każdego z zainteresowanych taka sama, jak w zaskarżonych decyzjach. Identyczne są również w obu tych zestawieniach tabelarycznych kwoty obliczone jako różnice w podstawie wymiaru składek. Weryfikacja dokonana przez organ rentowy dotyczyła kwot samych składek, których rozbieżność na składki finansowane przez płatnika oraz składki finansowane przez ubezpieczonego i ponowne ich obliczenie doprowadziło do uzyskania przez ZUS innych wartości, podanych w piśmie późniejszym. Ma to znaczenie istotne tylko w stosunku do zainteresowanego M.Z., gdyż wyłącznie w jego przypadku wysokość należnych składek, wskazana jako wartość przedmiotu zaskarżenia w piśmie z dnia 26 listopada 2013 roku, przekroczyła 10.000 złotych. Skoro zatem podstawa wymiaru składek (różnica pomiędzy podstawą „starą” i „nową”), kreująca wysokość samych składek, była w obu pismach ZUS taka sama, to Sąd Najwyższy nie znajduje przeszkód, aby płatnik składek samodzielnie składki te obliczył od tej podstawy i wskazał, na czym konkretnie polega sugerowany błąd rachunkowy organu. Skarżący tego w zażaleniu nie uczynił, co czyni zarzut nienależycie uzasadnionym i nierzeczowym. Nie można także podzielić argumentu płatnika, iż z uwagi na braki uzasadnienia spornego postanowienia nie jest mu wiadomą metoda, jaką posłużył się ZUS w swych obliczeniach, bowiem skarżący w motywach swego środka zaskarżenia metodę tę szczegółowo opisał. Zarzuty naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c. okazały się nieskuteczne, gdyż uzasadnienie postanowienia Sądu Apelacyjnego, choć pozbawione analizy tabelarycznych załączników do pism organu rentowego, zawiera dane pozwalające na kontrolę zaskarżonego

orzeczenia pod kątem zastosowanego prawa materialnego i procesowego (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 lutego 2002 r., IV CKN 718/00, LEX nr 54362, z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 65/01, LEX nr 78271, z dnia 22 maja 2003 r., IV CKN 1862/00, LEX nr 109420).

O wiele bardziej złożony okazał się problem wypełniający zarzuty obrazy art. 21 k.p.c., art. 25 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ § 2 k.p.c. i art. 72 § 1 pkt 2 k.p.c. Zważyć należy, że w związku z zagadnieniem prawnym, czy objęcie jednym wyrokiem wielu decyzji ustalających płatnikowi składek (pracodawcy) i pracownikom podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne oznacza, że w skardze kasacyjnej płatnika roszczenia z nich wynikające podlegają zsumowaniu przy ustalaniu wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 21 k.p.c. w zw. z art. 398⁴ § 3 k.p.c.), czy też wartość przedmiotu zaskarżenia liczyć należy odrębnie względem każdego ubezpieczonego pracownika - Sąd Najwyższy w dniu 12 czerwca 2014 roku (II UZP 1/14, Biuletyn SN 2014/6/19) podjął uchwałę stwierdzającą, że w takim przypadku wartość przedmiotu zaskarżenia oznacza się odrębnie względem każdego ubezpieczonego (art. 19 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398⁴ § 3 k.p.c.). Uchwała ta zapadła w bliźniaczej sprawie, dotyczącej innych pracowników Przedsiębiorstwa „A.” Spółki z o.o. Stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w powołanej uchwale jest w pełni adekwatne dla sprawy niniejszej.

We wcześniejszym orzecznictwie ukształtowały się dwa poglądy w kwestii określania wartości przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną w sytuacji, gdy w sporach o wymiar składek na ubezpieczenia społeczne doszło do połączenia spraw na podstawie art. 219 k.p.c. Na jedną z linii orzeczniczych wskazał skarżący powołując się na postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2009 roku, sygn. akt II UZ 12/09. Dla drugiego ze stanowisk reprezentatywny jest wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2012 roku (II UK 312/11, LEX nr 1235842). W jego motywach Sąd Najwyższy wywiódł, że ubezpieczony pracownik nie jest stroną w sprawie wynikającej z decyzji pozwanego skierowanej do innego pracownika, są oni jedynie współuczestnikami formalnymi, a przy współuczestnictwie formalnym, gdy dochodzone są roszczenia oparte na jednakowej podstawie faktycznej i prawnej, wartość przedmiotu zaskarżenia oblicza się oddzielnie dla każdego ze współuczestników. Przy współuczestnictwie formalnym występuje tyle różnych

przedmiotów sporu (zaskarżenia) ilu jest współuczestników formalnych, bowiem każdy z nich mógłby występować w procesie samodzielnie i tok postępowania w stosunku do każdego z nich jest niezależny. Takie właśnie założenie legło u podstaw zaskarżonego postanowienia Sądu Apelacyjnego - i jest to pogląd słuszny.

Jak zważył Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 12 czerwca 2014 roku, w obowiązującym systemie obowiązkowych ubezpieczeń społecznych pracodawca nie ubezpiecza pracowników grupowo i jako płatnik nie odprowadza do ZUS łącznej sumy składek wszystkich ubezpieczonych, w ustawowo określonej części globalnego funduszu płac. Płatnik oblicza składki oddzielnie na każdy rodzaj ubezpieczeń społecznych i zdrowotnego za każdego, indywidualnie ubezpieczonego pracownika i przekazuje je do organu ubezpieczeń społecznych, który „lokuje” składki na indywidualnym koncie każdego ubezpieczonego. Kwoty składek zależą od wysokości indywidualnych przychodów ze stosunku pracy, z reguły są one zróżnicowane, jak i podstawy wymiaru składek, a w konsekwencji różne są wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach składkowych poszczególnych pracowników. Każda decyzja zobowiązująca płatnika do zapłaty składek ma więc walor indywidualny w odniesieniu do każdego ubezpieczonego pracownika, który ma oczywisty interes prawny w wykonaniu obowiązku składkowego przez płatnika składek. Z takiego postrzegania istoty prawnej indywidualnej sfery stosunku pracowniczego ubezpieczenia społecznego wynika potrzeba wydania indywidualnych decyzji składkowych wobec każdego z ubezpieczonych pracowników i obowiązek osądzenia odwołań od wydanych, indywidualizowanych decyzji składkowych, które zmieniają i korygują stany kont każdego z osobna ubezpieczonego pracownika. Dlatego o wartości przedmiotu sporu i zaskarżenia nie decyduje suma składek wymierzonych płatnikowi łącznie, ale kwota składek wymierzonych do poboru za każdego pracownika. Wyrok wydany w sprawach połączonych do wspólnego rozpoznania rozstrzyga o legalności i prawidłowości każdej zaskarżonej decyzji odrębnie. W konsekwencji, wartością przedmiotu sporu i zaskarżenia jest wartość niezapłaconych składek indywidualnie za każdego pracownika. Pracownik jest stroną każdej decyzji, od każdej decyzji może samodzielnie się odwołać. Należy więc opowiedzieć się za tą linią orzecniczą, którą zaakceptował Sąd Apelacyjny odrzucając skargę kasacyjną,

bowiem to indywidualne wartości przedmiotów zaskarżenia, a nie ich suma decydują o dopuszczalności skargi kasacyjnej, także wtedy, gdy organ rentowy wymierzył płatnikowi łączną kwotę składek jedną decyzją. Wniesienie odwołań od odrębnie wydanych indywidualnych decyzji składkowych powoduje wszczęcie odrębnych spraw odwoławczych, które choć skumulowane na podstawie art. 219 k.p.c., zawsze wymagają określenia osobnych wartości przedmiotów sporu i zaskarżenia w każdej z połączonych spraw. Utrwalony jest przy tym w judykaturze pogląd, że ograniczenie dopuszczalności wnoszenia skarg kasacyjnych ze względu na kodeksowe wskazanie, w art. 398² § 1 k.p.c., minimalnej wartości przedmiotu kasacyjnego zaskarżenia nie narusza ani art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności ani konstytucyjnego prawa do sądu - art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, ponieważ takie prawa są wystarczająco zagwarantowane i zachowane w dwuinstancyjnym postępowaniu sądowym (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2013 r., II UZ 59/13, LEX nr 1391553, z dnia 29 stycznia 2014 r., II UZ 65/13, opubl. Legalis).

Z powyższych względów Sąd Najwyższy uznał za bezzasadne zarzuty podniesione przez płatnika składek, toteż zażalenie oddalił w zgodzie z art. 394¹ § 3 k.p.c. w zw. z art. 398¹⁴ k.p.c.